

TÓTH JUDIT

Jogi nyelvöltögetés

Tóth Károlynak ajánlom soraimat szíves köszöntésül, azt kívánva, hogy még sokáig legyen jó erőben a nyelvi játékokhoz és a jogi nyelvöltögetéshez!

Napjainkban, a „jog és nyelv” („law and language”) kutatásokról, mint önálló tudományterületről beszélhetünk.¹ Ennek alapja, hogy mind a jog, mind a nyelv komplex jelenség abban az értelemben, hogy véges számú összetevők (betűk és hangok, valamint a jogi tényállások) kombinációjából végtelen számú kimeneti változat (mondatok, illetve történeti tényállások milliói) realizálódhat. Másrészt mindkettő sztochasztikus rendszer, amelyekre csupán valószínűségi és szituatív megállapítások tehetők, azaz nincs minden esetre kiterjedő törvényszerűség. A jogelmélet és a nyelvészet a jog és a nyelv kapcsolatáról igen sokat értekezik, de hazánkban a Wittgenstein nevéhez fűződő nyelvfilozófiai fordulat a jogtudományban nem következett be, csupán annak felismerése, hogy a nyelvfilozófiában ez már megtörtént. Ugyanis a jogászok általában úgy tekintettek a nyelvre, hogy az a különböző jogi céljaik elérésének eszköze: a nyelv olyan eszköz, amin keresztül gondolataikat kifejezhetik, de a nyelv egyébként semmilyen hatást nem gyakorol magára a gondolatra és annak megfogalmazójára, az emberre,² továbbá a tett és a szó mereven szétválasztandó, a beszéd-aktusok és a konstatív-performatív kijelentések elméletétől³ függetlenül. Feltehetőleg ez az oka annak, hogy interdiszciplináris kutatócsoport alig vizsgálja a jog és nyelv kapcsolatát, a jogi kutatók közt alig akad pragmatikával, igazságügyi nyelvészettel, szaknyelvi nyelvtörténettel, nyelvhasználattal, szociolingvisztikával foglalkozó. Az EU csatlakozás adott persze némi lökést a jogász-nyelvészek elsősorban terminológiai elemzéseikhez.

A jogalkotásról, jogelvekről, a jog elméleti kérdéseiről és a joggyakorlatról szóló irodalom mai pezgése nem hatott a jogi nyelv kutatására, néhány kivételes erőfeszítést nem számítva, a pragmatika területén. Pedig normaözönben élünk, és a jogalkotás felgyorsulásával, a jog terjedelmi növekedésével nem csak a modernitás gazdasági, társadalmi következményei miatt kell megbirkoznunk, hanem a mindenkire vonatkozó jogszabályok érthetősége terén is,

¹ SZABÓ MIKLÓS–VARGA CSABA (szerk.): *Jog és nyelv*. Budapest, Book in Print Bt., 2000.

² VINNAI EDINA: *A jogi nyelv nyelvészeti megközelítése*. Sectio Juridica et Politica, Miskolc, Tom. XXVIII, 2010:145–171.

³ AUSTIN, J. L.: *Tetten ért szavak*. (ford.: Pléh Csaba) Budapest, Akadémiai Kiadó, 1990.

amelyet még tetéz az Európai Unió tagjaként a jogátvétel, a teljesen új jogi fogalmak, gondolatok átültetése.

A múltba tekintve, a XVI. századig nem beszélhetünk magyar jogi szaknyelvről, és csak a mohácsi vész utáni generáció kezdett el először magyar nyelven írni, így őket tekinthetjük a magyar jogi szaknyelv első alkotóinak (Nádasdy-gárda). A magyar nyelv megújulásának és ezzel a magyar jogi szaknyelv megteremtésének, átalakulásának feltételeit a XVIII. század végétől folyamatosan életbe lépő politikai intézkedések (törvények a magyar nyelvű ügyintézésről, a magyar nyelv oktatásáról), valamint a XIX. század hatalmas tudományos fejlődése alapozta meg. A jogirodalom körébe tartozó munkákat a törvényhatóságok körében keletkezett írások jelentették, és gyakorlati alkalmazásuk révén terjesztették el leginkább a magyar jogi műnyelvet. 1815-től a jogi szótárak és egyéb segédkönyvek egész sora jelent meg (pl. Puky Károly: *Honni törvény szótár*. Pest, 1830; Fogarasi János: *Diák-magyar műszókönyv a magyarhoni törvény-szakszótudományból*. Pest, 1833.). A folyamatot betetőzte az 1843–44. évi II. tc., amely kimondta, hogy a „törvénycikkek valamint már a jelen országgyűlésen is egyedül magyar nyelven alkottattak és erősítették meg. Úgy ezentúl is mind alkottatni, mind királyi kegyelmes jóváhagyással megerősíttetni egyedül magyar nyelven fognak”, valamint, hogy az országgyűlés nyelve kizárólag a magyar lesz (Corpus Juris 1896: 198). A törvénycikk rendelkezett arról is, hogy az ország határain belül innentől az oktatás nyelve a magyar. Ám ez a történeti fejlődés nem volt zökkenőmentes: fogalmakat, szavakat találni vagy alkotni – ebben rejlett az alapvető ellentmondás, amely azután a jogászok és a nyelvészek közötti viták kiindulópontja volt. Például az 1843-ban megjelent *Törvénytudományi Műszótár* (TTMSz) anyagát látva, a magyar nyelvtől idegen, sokszor szinonim kifejezések elterjedése miatt a nyelvészek félelme nem volt alaptalan. A jogi szóhasználat az 1900-as évek elejére stabilizálódott, és a nyelvészeti, jogászai vitákat mintegy lezárta a Márkus Dezső szerkesztette Magyar Jogi Lexikon (1889-1907), definíciókat adva az egyes fogalmakra. A jogi terminusalkotásnak három módja jött tehát létre, bár középpontjában a fogalom-alapú kifejezések alkotása állt, a.) a korábbi, esetleg már feledésbe is merült régi magyar szavak felelevenítése és új jelentéssel való felruházása, b.) az alaktani tekintetben is magyarított latin szavak átvétele, illetve a használatban való rögzítése és c.) a tükörfordítás.⁴ E szaknyelvi fejlődést a nyelvújítás nagyban segítette.⁵

⁴ SZÉP BEÁTA: Adalékok a magyar jogi szaknyelv kialakulásához. *Magyar Nyelvőr*, 2009/3:310-322.

⁵ A jogászság is köszönhet jó pár szót a nyelvújításnak, például bakó, díj ellenfél, szökevény, betiltani, biztosítani (biztosító társaság), felesküdni, félhivatalos, igazolni, közérdekű, központosítani, megvalósul, nemzetőr, népképviselő, sajtóbűn, segédeszköz, törvényszakas vagy választmány (Magyar Nyelv, 1908).

A *jogi nyelvnek* a következő *rétegeit* különböztethetjük meg: a.) a jogi norma nyelve; b.) a jogtudomány, a jogi szakirodalom nyelve, amely bizonyos fokig követi a jogszabályok fogalmi rendszerét, de éppen annak hibáit, következetlenségeit dogmatikai alapozással kiegészíti, korrigálja, rendszerbe foglalja; c.) a jogalkalmazók nyelve, amelyet gyakran eljárási nyelvnek is neveznek, amikor konkrét formába öntik a jogszabályi célokat, jogelveket a szóbeliség érdekében; valamint d.) a jogász és a laikus közti kommunikáció nyelve, amelyben leginkább a köznyelv és a szaknyelv között található szakadékot kell áthidalni (például az ügyvéd védencének elmagyarázza, mit jelent a fegyveregyenlőség elve vagy a hallgatás joga az éppen folyó eljárásban).⁶

A jogszabályokban foglaltak érvényesülését a megértés hiánya is akadályozhatja, különösen a szaknyelv jellegzetességei miatt. Ugyanakkor a következmények alól mindez nem mentesít. A jogi nyelv kutatásának esetleges lanygulása a tudomány autonómiájának, önfejlődésének a része, ám sokkal súlyosabb gond, ha a jogszabályok előkészítői és a jogalkotók kicsit sem törődnek azzal, hogyan garantálják a jog közvetítette általánosan követendő magatartási szabályok megismertetését és megértését. Ezt a mulasztást már 1907-ben felvetette Márkus Dezső, amikor a tudományos eredmények teljes mellőzését ostromozta a jogszabályok előkészítési munkálatainál.⁷ Ha az elmúlt száz évet tekintjük, a jogi oktatásban és a kodifikátorok képzésében nagyrészt változatlanul minimális a jogi nyelv iránti érdeklődés. Amennyiben akad néhány publikáció, az egyfelől a fogalmak (szó)történetére és a terminológiai ügyekre összpontosított, másfelől a jogszabály szerkesztés formális követelményeire. Évtizedekkel Márkus után, Vladár Gábor is sürgette, hogy a jogszabályalkotást, amelynél a megfelelő analízis, absztrakció, életismeret alapján, a nemzeti és egyetemes jogelvek, hagyományok ismerete elvárás, a tudományos munka színvonalára kell felelni.⁸

Lukács György hívta fel a figyelmet arra, hogy a nyelvben és a jogban közös a konvencionális, és a *társadalmi, közösségi praxisban* létezés. Ugyanakkor Varga Csaba emlékeztet arra, hogy a nyelv, mint jelrendszer, a normák világában ugyan sajátos szemantikával és szintaxissal rendelkezik, mégis beágyazódik a természetes (köz)nyelv közegébe. Így ugyanúgy megjelenik abban a szórtság és a bizonytalanság, hiszen a jog teli van értékelő elemmel. Néhány közbenső határral ugyan csökkenthető bizonyos irányba a nyelvi közeg eredendő háttározatlansága, de mégis tudatában kell lenni az értékelő terminusok miatt

⁶ TÓTH JUDIT: Jogalkotástan. Egyetemi jegyzet, SZTE ÁJTK, 2014. pp.167

⁷ Magyar Jogi Lexikon I-VI. kötet. Szerk: dr. Márkus Dezső, 1898-1907, Pallas, Budapest.

⁸ VLADÁR GÁBOR: Tudományos munka-e a jogszabály-előkészítés? Budapesti Szemle 1939.évi október. száma, székfoglaló előadás a MTA II. osztályának ülésén, 1939.május 22.napján

(pl. könnyű testi sértés, kis értékű kár) a *határozatlanságnak*.⁹ Mivel a fogalmak abszolút pontossággal a nyelv révén nem fogalmazhatók meg, a nyelvileg általában és közben egyedileg megjelenítendő tény, tényállási elem logikai alárendelődését, az ebből fakadó korlátozásokat ismernie kell a jogi nyelvet használónak, a jogalkotónak és a jogalkalmazónak egyaránt.¹⁰

A *jogi pragmatika* a nyelvészeti és jogi kutatások új hajtásaként, a jogi szaknyelvet vizsgálva azt a célt tűzte maga elé, hogy a jogi nyelvet működés közben, meghatározott jogi környezetben, konkrét szakmai érvényességi keretbe ágyazva (pl. a rendőrségi kihallgatások vagy a bírósági tárgyalások során¹¹) elemezze. Az alkalmazott nyelvészeti kutatásokból is tudjuk, hogy a hétköznapi nyelvhasználat teljesen szabad, ám a jogi szakkifejezések köre zárt, a jogszabályok nyelvéhez kötött terminológiát kell használni például a tárgyalóteremben. Ráadásul a jogi nyelv alapvetően írott nyelv, amelynek használatakor a felek nem azonos társadalmi és hatalmi helyzetben vannak (gondoljunk egy rendőri kihallgatásra), azaz a nyelvhasználatot befolyásolja annak hatalmi vetülete. Ezért nagy a felelőssége annak, aki az élőbeszéddel, köznapi kifejezéseket használó nyelvét átfordítja – szóban vagy írásban – a jogi kódra, és ezzel bizonyos irányt, értelmezést ad a kommunikáló saját szándékától függetlenül egy adott eljárásban.¹² Annál is inkább, mivel az ilyen fajta vizsgálatok során az elméleteket az adott szakmai szituáció felülírja.¹³ Ez pedig ráirányítja a figyelmet az utóbbi évtizedekben a nyelv kommunikációs funkciójának vizsgálatára. Például a tényállás és a jogértelmezés hatékonysági buktatója a jogi szaknyelv, amelyet így működés közben lehet csak vizsgálni. Annak eredményeit a jogalkalmazónak ismernie kellene. A történeti események, amelyet a kérelmező előad, az eljárás során tényállássá fordítódnak át, és ezzel egy jelentős feszültség jön létre a kezdetben sokféle tényközlésből egy határozott, egyetlen jogi megnevezés felé haladva, például a tárgyalóteremben. A beszédaktusokkal (amikor a bíróság a határozatában kötelez, megállapít, elutasít) cselekvéssé átváltoztatást végez a bíró, és különösen az eltérő nyelvet beszélők közt számolni kell a kulturális és

⁹ VARGA CSABA: *Ismereteink korlátozottsága és nyelvünk határozatlansága*. In: *Előadások a jogi gondolkodás paradigmáiról*. Osiris Kiadó, Budapest, 1999.

¹⁰ SZABÓ MIKLÓS: *A jogi nyelv határozatlansága – a jog nyelvi határozatlansága*. In.: *A világ nyelvei, a nyelvek világa*. Szerk.: Klaudy Kinga – Dobos Csilla, MANYE – Miskolci Egyetem, 2006, 134-138.o.

¹¹ VINNAI EDINA: *Nyelvhasználat a jogi eljárásban*. PhD értekezés, 2011. november. ME, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc.

¹² Szabó Miklós és Dobos Csilla vezetésével folyt kutatás például a büntetőeljárás egyes fázisaiban a rendőr, a bíró, az ügyész és a vádlott ugyanazon eseményekre vonatkozó beszédmódját. Eredményeit ld. *Nyelvében a jog*. *Nyelvhasználat a jogi eljárásban*. SZABÓ MIKLÓS (szerk.) Bíbor Kiadó, Miskolc, 2010.

¹³ PÁTRÓVICS PÉTER: *Nyelvhasználat a bíróságon*. Magyar Nyelvőr, 2000/1: 25-32

társadalmi távolsággal is. Tehát a jogi nyelv kutatási eredményeit a megfelelő kikérdezési, fordítási és visszafordítási, magyarázási, kitanítási technikák bevezetésével kellene átültetni a gyakorlatba az eljárás hivatalos szereplője, köztük a bíró számára is. Tudva persze, hogy a kettős feszültség következményeit csak részben lehet csökkenteni. Például a menekült azt mondja: „nekem el kellett otthonról jönnöm, mert a hazarákat az utcán is bántották”, a bíró szerint ez a jegyzőkönyve így kerül át „a magát hazarának mondó kérelmező üldözéstől való félelme nemzeti hovatartozása miatt származási országában megalapozott”. Itt nem csak a forrásnyelvi és a célnyelvi kontextus különbözik, de a pragmatikai adaptáció keretében a célnyelvi nyelvhasználó igényeihez, a különböző nyelvi kódokhoz kell igazodni, továbbá a laikus és a jogi nyelv közti szakadékot is át kell hidalni, nem is szólva arról, hogy a jogi szaknyelv más rétegei (jogszabály nyelve és a tárgyalási nyelv) közti további résről.

A szakirodalom, ha egyáltalán érintette a jogi nyelvet, a szabatos, érhető és világos megfogalmazást kérte számon,¹⁴ továbbá – ha egyáltalán lehetséges – a jogszabályok rendszerezését, egységes újra-kiadását, a közigazgatás racionalizálását,¹⁵ és annak keretében a terminológiai következetességet, adott esetben a megfelelő jogági kontextusba helyezést, mivel a jog, akárcsak a nyelv, élő test, folyton változik.¹⁶ Ezért szükséges a gondosabb szövegezés és kellő idő a jogszabályok előkészítésére a megszólaló szakértők szerint.

A *nyelvtörténeti kutatások* feldolgozták, hogyan alakult ki az alkotmányjogi nyelvezet az 1840-es évektől. Például innen tudhatjuk, hogy bár 1790. évi dekretumban tűnik fel először a *constitutio* szó, azt az írástudók sem használták, inkább a régi szabadságokról írtak. *Baróti Szabó Dávid* költő és nyelvműves *Kisdéd Szó-tára* (1792) pedig az alkotvány szót ugyan tartalmazza, de mint építmény, csinálmány. Az alkotmány, alkotvány szó tehát ismert régóta, de mint az ország alkotmánya (*constitutio regni*) csak a XIX. század elejétől terjedt el. *Baróti Szabó Dávid* kétségtelenül ismerte a polgári alkotmány kifejezést közjogi értelemben (*ius publicum*) és ezzel az alkotmány mint csinálmány, amelynek szerkezete, belső felépítése, konstrukciója közreműködéssel jött létre, ellentmondani látszik az ősi, fokozatosan létrejött, önfejlődő alkotmányosság gondolatának. A sarkalatos törvények, az ősi juss, a régi szabadságok hirdetése több száz éves hagyományát tehát felváltotta az (ősi) alkotmányra hivatkozás, és az új politikai nyelv ekkor olvasztotta magába az új körül-

¹⁴ MÁRTONFFY KÁROLY: *A szabatos törvény. A jogszabályok szerkesztése és közzététele. Magyar Közigazgatás-tudományi Intézet kiadvány, No.5., Budapest, Egyetem Nyomda, 1932.*

¹⁵ MAGYARY ZOLTÁN: *Kodifikációs törekvések a jogpolitika tükrében. In: Kodifikációs törekvések. Magyar Jogászegyeleti Értekezések és Egyéb Tanulmányok. 1933/3:37-47*

¹⁶ VLADÁR GÁBOR: *A hatályos jogszabályok hivatalos összegyűjtése. . In: Kodifikációs törekvések. Magyar Jogászegyeleti Értekezések és Egyéb Tanulmányok. 1933/3:3-36*

mények közt módosított szabadságok, szokásjogok és kiváltságok foglalatát alkotmánynak nevezve a különböző közéleti megszólalásokban és cikkekben.¹⁷ A Magyar Nyelv 1910-es számában Simái Ödön is ilyen mondatokat idéz: „Párisban adta ki az Anglusokról szöllő Leveleit, melyekben ennek a' különös Nemzetnek erkoltseit... Religióját 's Igazgatásbeli alkotmányát mesteri kézzel festi”. „Az Országlás alkotmányát veszedelembe ejtené”; „mihelyt a polgári alkotvány megbomlik, a' természeti állapot áll bé”. Ebben az értelemben már 1780 körül bukkan fel a Magyar Hírmondóban és Kármán Józsefnél.

Egy másik történeti munka rámutat,¹⁸ hogy a magyar nyelv jogaiért folytatott harcban milyen szerepe volt az *országgyűlésnek*, mert intézményként az egyes kifejezések elterjesztését elősegítette, noha az országgyűlés szó csak 1560-ban bukkant fel először. Helyette a diéta, a vezetők bevonásával tartott tanács járta. Azt a helyet, ahol mindezt elrendezték, a magyarok nyelvén Szeri-nek nevezték azért, mert ott ejtették szerét az ország egész dolgának, így a történészek a Szeren tartott tanácskozást tartották a honfoglaló magyarok első országgyűlésének, bár a szer szó köznév. Az országgyűlés kifejezés tükörszó formájában a horvát szomszédságban lelhető fel, míg a többiekénél a Rákos (vizénél) kifejezést használták ebben az értelemben, nem csak Anonymus említi a főemberek tanácskozási helyeként. Csak 1848-ban tette át székhelyét Budára az országgyűlés, és az 1299-től latin nyelvű ülésezést 1790-től váltotta fel a magyar, kiformálva lassacskán az országgyűlési nyelvet is.

A *jogi nyelv jellemzője* a semleges stílus, az általánosítás, a tipizálás, az írásbeliség dominanciája és a sajátos szakszókincs. Ebbe részben a.) köznyelvi szavak tartoznak, de jogi tartalommal feltöltve (pl. öröklés, hagyaték, vagyon); b.) részben a köznyelvben nem használatos szakszavak szerepelnek (pl. szolgálat, megdönthető vélelem) magyarul és idegen nyelvi hangzással (operatív program, monetáris politika), ám közös, hogy a terminusok jelentésüket jogszabályokban rögzített definíciók határozzák meg. Az írott jogi nyelvre jellemző a formális kifejezésmód. A latin szavak és a germanizmusok (pl. *a rendelkezésre álló eszközök [die zur Verfügung stehenden Mittel]*, az kizárt, hogy... [*es ist ausgeschlossen, dass...*], ő ebben érdekelt volt [*er war daran interessiert*]) mellett a szenvedő szerkezet gyakori használata (pl. *ügye elintéződött, elrendeltetik, közhírré tétetik*), illetve különféle, a hivatalos stílusra jellemző utalószók és kötőszók jelennek meg (pl. annál fogva, minek következtében). A könnyű megértést gátolják a többszörösen összetett mondatok, valamint a terpeszkedő kifeje-

¹⁷ MIRU GYÖRGY: *Az alkotmányozás politikai nyelv 1848-49. Hogyan beszéltek? sorozat kötete.* L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2015. július 12.

¹⁸ KIRÁLY PÉTER: *Az országgyűlési nyelv 1790-1827.* Szombathely, Berzsényi Dániel Főiskola, 2000.

zések (funkcióigés szerkezetek¹⁹), szóban és írásban egyaránt. Ilyen például az *alkalmazásra kerül = alkalmazzák, intézkedés foganatosítására kerül sor = intézkednek, belépést eszközöl = belép, érvényesítést nyer = érvényesül*. Ezeket sokszor egyetlen, szinonim igével lehetne kiváltani, de azt kevésbé érzik tekintélyt parancsolónak a hivataloskodó stílust követő jogászok. A szaknyelv teli van birtokos személyragokkal és alárendelő összetett szavakkal. A szemantika szintjén érzékelhető sajátosság, hogy a jogi fogalmak, kifejezések által jelölt valóság az esetek nagy részében egyszerűen nem létezik: nincs olyan konkrét dolog, melyre a valóságban rámutathatunk, amikor olyan fogalmakat használunk, mint például tulajdon, szerződés, jogi személy stb. A jogi fogalmak alapvető jellemzője ugyanis a normativitás: nem leírják a valóságot, hanem előírnak valamit, egy olyan ideális állapotot, melynek megvalósítása a céljuk. Ezek a preskriptív normák a kifejezés mikénti használatát írják elő, így a jelentés maga is normatív jellegű lesz. A jogi nyelvet használva folyamatos a *konfliktus a jog, mint sajátos absztrakcióra épülő szakma nyelve és a laikusok szövegértése (ismerete) között*. Ez tömören egy arisztotelészi idézettel összegeezhető: „a jogalkotónak filozófusként kell gondolkodnia, de parasztként kell beszélnie”.

Az 1987-es jogalkotási törvény (Jat1.) minderről csak egyetlen mondatban emlékezett meg. „A jogszabályokat a magyar nyelv szabályainak megfelelően, világosan és közérthetően kell megszövegezni”. Ezért fontos az alkalmazott nyelvészet ismereteit felhasználni, hogy a szöveg a laikusok számára is érthető(bb) legyen. A 2010-ben született új törvény (Jat2.) pedig úgy rendelkezik erről, hogy „A jogszabályoknak a címzettek számára egyértelműen értelmezhető szabályozási tartalommal kell rendelkeznie.” Ha tehát a címzett például egy szakmai kör (pénzüntézet), akkor nem is követelmény, hogy a polgárok (a pénzüntézet ügyfelei) is megértsék. Másrészt a szabályozási tartalom környelvi (a magyar nyelv szabályainak való megfelelés) nem követelmény, miközben az egyértelműséget várják el – az értékelő fogalmak határozatlansága ellenére is. Elmondható, hogy a Jat1-ben megjelölt célhoz képest, a jogi nyelv szaknyelvi megközelítése került a Jat2-ben előtérbe, és ez másodlagossá teszi a nem-jogász többség szövegértését, mintha a jogalkotó csak önmagának és főleg a jogászoknak alkotná a szabályokat.

¹⁹ Lényege, hogy a jelentés magvát a főnévi tag és nem az ige hordozza, az ige csak a szófajra jellemző grammatikai sajátosságokat őrzi meg, de súlytalan lesz. Így az ige és határozószó vagy tárgyragos alak alkotja a szerkezetet, amelyben az ige jelentése szinte elhomályosul, a főnévi tag lesz a domináns. E nyelvi szerkezet egy része közelebb hozható a köznyelvi szóhasználatához, ha szinonim igével helyettesítjük, nincs benne terminus technicus vagy összetett főnév, ha nem változik meg az ige vonzatstruktúrája, és a többi tag/norma-mondatot sem kell módosítani, miközben a jogi gondolat sértetlen marad.

A jogi nyelv minden rétegében megjelenő *körülíró szerkezetek* miatt, a XVI-XVII. század óta a jogászai fogalmazást dagályosnak, nehezen érthetőnek írják le. Ugyanakkor az MTA Nyelvtudományi Intézetében tartott konferencián (2009. október) rámutattak, hogy a köznyelvben is utat tör magának az analitikus szerkezet, azaz a mondanivalót egyre több szóval, körülírást tartalmazó mondatokkal fejezzük ki. A hivatalos nyelvhasználat sajátosságai tehát befolyásolják a köznyelvet, feltehetően a sajtóban, médiában megszólalók nagy száma révén. A jogásként valamely közhatalmi szerv nevében megszólalók képtelenek a köznyelvi formákat követni, modorosan beszélnek. Feleslegesen használnak névutós szerkezetet, holott a ragozott főnévvel vagy (hely, idő)határozó szóval ugyanazt, kevesebb szóval és nyelvíleg helyesen lehet kifejezni. Vajon „a 2006. év folyamán, a tavalyi év folyamán, az adóév folyamán, az igazolás kiadása során, a főváros területén, az adózás vonatkozásában” helyett miért nem érik be a tavaly, az idén, az adóévben, az igazolás kiadásakor, a fővárosban, az adózásnál kifejezéssel? Ezt tetézi még a sok *közbevetést, a hosszú, sok felsorolást tartalmazó mondat*.²⁰ Bentham egyenesen úgy fogalmaz, hogy a jogi nyelv jellemzője a szétfolyó szószaporaság. Ezt ellensúlyozná, ha a szórend a lényegi mondanivalót helyezné a mondat élére, illetve a hosszú mondatokat alárendelői mellékmondatokká alakítanák, kerülnék a szenvedő szerkezetek használatát, rövidebb mondatokká törnék szét a szöveget. Ehhez persze hivatásos szövivőkre és az írásos szövegek (ítéletek, jogszabályok) kiadása előtt nyelvi lektorokra lenne szükség.

További jellegzetesség, hogy a jogi normák nyelve igen tömör, amennyiben kerüli az ismétlést, és a gazdaságos megfogalmazás eszközeivel él. Így a jogi normákban gyakoriak a rövidítések, összevonások, gyűjtőfogalmak, a jogszabályon belüli visszautalások, valamint csak az adott jogszabályra vonatkozó értelmező szabályok, amelyek a köznyelvi szóhasználattól eltérésre hívják fel a figyelmet. Különösen a jogilag már foglalt fogalmakat kell jól ismernie a jogalkotónak, hiszen értelmező szabályt felesleges adnia, ha az általános jogelv, jogintézmény, magasabb szintű jogforrásban már szerepel, vagy azonos szóalakhoz egészen más jogi tartalom járul. Műveletlen jogalkotóra tehát nincs szükség. A jogi

²⁰ Például a szakképzésről szóló törvényben olvasható: „A tanulmányi kötelezettségének eredményesen eleget tett tanuló pénzbeli juttatásának mértékét a szakképzési évfolyam második, illetőleg további féléveiben - a tanuló tanulmányi előmenetelét és szorgalmát is figyelembe véve - az előző félévben nyújtott pénzbeli juttatás havi összegének legalább tíz százalékával kell emelni.” Ez a szerkesztés nem csak a közvetlen megértést nehezíti, 39 szóból áll, de tartalmilag is kifogásolható, hiszen az emelés maximumát és az emelést befolyásoló egyéb szempontokat nyitva hagyja. Javasoljuk az átalakítást, a következők szerint: „Legalább tíz, de legfeljebb húsz százalékkal kell emelni a szakképzési évfolyam második, majd a további féléveiben, az előző félévben nyújtott pénzbeli juttatás havi összegét, ha a tanuló a tanulmányi kötelezettségének eredményesen eleget tett. A mérték megállapításánál figyelembe kell venni a tanuló tanulmányi előmenetelét és szorgalmát.”

nyelv további sajátossága, hogy az általános magatartási szabályt fogalmazza meg, egyes számban és általában határozott névelővel kezdődő mondatokkal. Hiba, ha egy mondat így kezdődik: „Felperes kijelenti...”, nyelvtileg nem csak igénytelen, de azt is jelzi, hogy a nyelvhasználó számára fontosabb valakinek a jogállása, mint a konkrét személy gondolja. Éppen az említett általánosság miatt, a jogalanyokról a jogi normákban egyes számban rendelkeznek, ráadásul a magyar nyelvben a 320 rendőrkapitány vagy a tucatnyi nyomozó hatóság felhatalmazása esetén is egyes számú a főnév.

A jogi normákban egyeduralkodó a *kijelentő mód és a jelen idő*. Ezért a norma szövege kerüli a „kell”, „köteles”, „szükséges” kifejezést, mert a hatóságok, állami szervek számára a kijelentő mód imperatív (pl. hatásköri szabályok, felhatalmazó szabályok, eljárási szabályok), míg nyomatékosításként ritkábban előfordulhat a kötelezést nyelvtileg is kifejező forma, de felkiáltójelek nélkül. Például akkor, ha a kötelezettek közvetlenül magánszemélyek, gazdálkodó szervezetek. Másfelől, a jövő időt ki kell küszöbölni, a múlt idő használata csak kivételesen elfogadható, ha olyan megtörtént jogi tényről van szó, amelynek még van joghatása, az alkalmazásnak része, feltétele, de nem keveredik össze a jogszabály hatályával.

A szóhasználatban, szókapcsolatokban is meglehetősen sok hagyományt követnek a jogászok, ide értve a helyesírási (például a központosítási) szabályokat is, miszerint konjunktív feltételek esetén a tagok közt vessző áll, és jelezni kell, hogy valamennyi követelményt teljesíteni kell, eltérően a vagylagos feltételeket felsoroló normától. A hagyomány magyarázza, hogy a felsorolásban a továbbá, valamint szavakat használjuk, a köznapibb meg, aztán, majd szavakat nem. Célszerű kerülni az „illetve”, „illetőleg” szót, mivel tartalma erősen függ a kontextustól, általánosságban bizonytalan (jelenthet vagylagosságot és együttes követelményt is). A jogszabályok kerülik az idegen szavakat, azaz csak a magyarban meggyökeresedett, helyesírási szótárban szereplő alakot fogadnak be. Ez alól kivétel, ha szaknyelvi okból nem mellőzhető az ettől eltérő forma, szóalak, összetétel, mert nincs köznyelvi egyenértékese. Szintén elfogadható a teljesen idegen szó használata, ha olyan kötelezettségről van szó, amelynek beépítése a hazai jogba sürgető (például műszaki tartalmú szabály egy nemzetközi szerződésben) és kötelező. Ezt a jogalkotási követelményt ma már alig tartják be, így nem tesznek erőfeszítést sem arra, hogy a köznyelvben elterjedt egyenértékést ültessenek bele a szövegbe a zsargonban használt (idegen eredetű) szó helyett.

Vajon miért érezzük úgy, hogy hiányzik a *figyelem, az igényesség a jogszabályok előkészítésekor*? A jogi oktatásból kétségtelenül évtizedekig kimaradt a jogi nyelvről és a kodifikációs ismeretekről szóló stúdium, így ösztönösen alkalmazta több jogász generáció is a jogi nyelvet. A jogalkotástan csak legfeljebb másfél

évtizede jelent meg a képzésben, bár éppen a jogi nyelvről szinte alig árulnak el valamit a tankönyvek, kézikönyvek.²¹ A kodifikátoroknak készített képzési anyagokban pedig minimálisra szorították a jogi nyelvről szóló tudnivalókat a szocialista jogalkotás fellegváraiban. Így a jogszabályok szövegezésénél mindössze arra hívták fel a figyelmet, hogy használjanak rövid mondatokat, törekedjenek a nyelvhelyességre, a világos megfogalmazásra, hiszen ez a helyes nyelvhasználatra neveli a lakosságot, a szakkifejezéseket csak a szükséges mértékben építsék a joganyagba, kerüljék az idegen szavakat, ha van magyar köznyelvi megfelelője. Kiemelték még a terminológiai következettség szerepét, az egyes szám használatát, a kijelentő módban fogalmazást, míg a lehetőségekre felhívást a –hat, –het jelöléssel különböztessék meg.²² A jogpolitikai alapvetéseket tartalmazó kötetben még ennyi sem szerepelt a kérdésről.²³

Mára a helyzet annyiban változott, hogy a *jogszabályszerkesztésről* szóló 61/2009. (XII.14.) IRM rendelet néhány szövegezési, azaz a jogi nyelvre vonatkozó követelményt határoz meg. A Jat1-ből átvéve rögzíti, hogy a jogszabály tervezetét a magyar nyelv szabályainak megfelelően, világosan, közérthetően és ellentmondásmentesen kell megszövegezni. Elhatárolja a normatív tartalmat az egyéb tartalomtól, mivel eszerint a cím vagy a preambulum nem normatív, míg a jogszabály szakaszai és mellékletei tartalmazzák a normatív mondanivalót. Ezt a tartalmat jelen idejű kijelentő mondatral, egyes szám harmadik személyben kell kifejezni. Kötelező a következetes szóhasználat: ha egy jogszabályon és a végrehajtására kiadott jogszabályokon belül ugyanazt a fogalmat vagy rendelkezést többféleképpen is ki lehet fejezni, a fogalom vagy rendelkezés valamennyi előfordulása esetében ugyanazt a megfogalmazást kell alkalmazni. Másként, ha egy jogszabályban és a végrehajtására kiadott jogszabályokban azonos szabályozási tárgyra vonatkozó különböző megfogalmazások csak akkor alkalmazhatóak, ha azok eltérő tartalmat fejeznek ki. Rövidítést lehet bevezetni, ha a jogszabály szövegében ismétlődően valamely kifejezés, szókapcsolat, szövegrész fordul elő, A rövid megjelölést a rövidíteni kívánt elem első előfordulásakor kell meghatározni, és a további használatra utaló „a továbbiakban:” kifejezéssel együtt, zárójelben kell feltüntetni. Amennyiben a rövid megjelölés a felsorolás több elemeire együttesen vonatkozik, a további együttes használatra az „a továbbiakban együtt:” kifejezéssel kell utalni. Ugyanakkor a rövid megjelölésként névszó, a magyar nyelv

²¹ TAMÁS ANDRÁS: *Legistica. A jogalkotástan vázlatja*, Szent István Társulat, Budapest, 2003. Kiss László – Petrétei József: *A törvényhozástan alapvonásai*. Pécs, 1996. DRINÓCZI TÍMEA - PETRÉTEI JÓSZEF: *Jogalkotástan*. Dialóg-Campus Kiadó, Pécs, 2004.

²² A jogszabályok előkészítése. Irányelvek. Igazságügyi Minisztérium, Budapest, 1977. 27-29.o.

²³ A jogalkotás jogpolitikai elveiről. Tanulmánykötet, 1983. Igazságügyi Minisztérium, Tudományos és Tájékoztatási Főosztály kiadványa. Szerk: NIGRINY ELEMÉR, pp.187

szabályai szerinti rövidítés vagy olyan több szóból álló kifejezés alkalmazható, amelynek utolsó szava névszó. Nem vezethető be rövid megjelölés értelmező rendelkezésben értelmezett fogalomra, címben, preambulumban. Felsorolás alkalmazása esetén egyértelművé kell tenni, hogy a felsorolás elemei közül valamennyinek teljesülnie kell, egyik sem teljesülhet, pontosan egynek kell teljesülnie, vagy legalább egynek teljesülnie kell a joghatás kiváltásához. A felsorolás elemei közötti logikai kapcsolatot kötőszóval, írásjellel vagy tagolással kell kifejezni. Az „illetve” kötőszó jogszabály tervezetében csak akkor fogadható el, ha nincs más egyértelmű nyelvi megfogalmazás, az „illetőleg” kötőszó a jogszabály tervezetében nem alkalmazható. A mennyiségek számjeggyel történő meghatározása során kizárólag arab számok alkalmazhatóak, a megfelelő mértékegységgel. A mérésügyről szóló törvény felhatalmazása alapján kiadott kormányrendeletben szabályozott mértékegységek eltérő jelentéstartalommal nem alkalmazhatóak. A törvényes magyar fizetőeszköz és az euró kivételével pénzüsszeg megjelölése esetén a pénznemet teljesen meg kell adni, ezt követően lehet csak a rövid megjelölését, rövidítését használni. Végül kiemeli, hogy a § jel, így nem állhat többes számban (§§ nincs) és nem állhat utána pont, csak toldalékolni lehet. A (...) rövidítése tilos, és szintén nincs többes száma.

A jogi nyelv megfelelő használatát az *igazságügyért felelős miniszter* köteles érvényre juttatni, elsősorban a kötelező egyeztetés és egyetértése (vétőjoga) keretében, az összes kormány elé kerülő előterjesztés és miniszteri rendelet előkészítésekor. Egyebekben pedig a Házszabály 95.§-a szerint, a házelnök által kijelölt bizottság a törvényjavaslat vagy határozati javaslat részletes vitájához készített ajánlásában azt is vizsgálja, hogy a törvényjavaslat, a határozati javaslat, illetve a bizottság által támogatott módosító javaslat megfelel-e a jogszabályszerkesztés és a nyelvhelyesség követelményeinek. Sajnos sem a miniszteriális, sem a parlamenti eljárásnak nincsen kimunkált útmutatója.

A gondokat tetézte az *uniós tervezetek, európai közösségi jogszabályok* harmonizációja, majd taggá válva a normák magyar változatának kiadása. Ez a terminológia a magyar vagy magyarnak hitt szaknyelv 1994-től alakul, és az igazságügyi tárca az Európai Megállapodást követően (1994. évi I. törvény) létrehozta a Terminológiai Bizottságot az egységes terminológia kialakítására. E jogász-nyelvész csoportnak olyan szakszavakat és szó-kapcsolatokat tartalmazó listát kellett készítenie, amely megfelel néhány alapvető követelménynek: a befogadó-közlő egységes tartalmat tulajdonítson neki, igazodjon a nyelv fejlődéséhez, legyen időtálló, de rugalmas, valamint legyen magyaros, helyesírásában következetes. Ez csak részben sikerült, így bukkantak fel az olyan szöszörnyek, mint a technológiatranszfer, a konvergenciakritériumok, a kodecízíós eljárás, az implementálás vagy éppen a projectekkel (sic!) való szöszmötölés.

Mindezt a sok bizonytalanságot a 8002/1999. (IK.10.) IM tájékoztató igyekezett annyiban feloldani, hogy a *jogharmonizációs ügyek* intézése körében felhívta a figyelmet néhány gyakori jelölési hibára. Később a 7001/2005.(IK 8.) IM irányelv lépett az említett tájékoztató helyébe, hiszen a magyar is hivatalos/munkanyelvvé vált, így jogász-nyelvészek lektorálják az uniós jogi aktusok magyar szövegét,²⁴ továbbá a rendeleteket és más általánosan alkalmazandó dokumentumokat magyar nyelven szövegezik meg, amely a Hivatalos Lapban jelenik meg. Ha az uniós jog a magyar jogban nem ismert kifejezést használ (pl. fizetéseképtelenségi eljárásról szóló EK rendelet), azt tartalma szerint kellene magyarul visszaadni. Amennyiben pedig az uniós norma a magyar jogban foglalt fogalmat használ új, netán szűkebb vagy tágabb tartalommal, úgy azt jelezni kell. A szó szerinti megjelenítés kötelező lehet (pl. műszaki, technikai jellegű szabályozásban), különösen rendelet és irányelv átültetése, végrehajthatósága érdekében (pl. 2003/71/EK európai parlamenti és tanácsi „prospektusirányelv” és az azt végrehajtó 809/2004/EK bizottsági rendeletben, de ez nem egyértelmű a laikusoknak). A Hivatalos Lapban tallózva sok a fejtörő: „rendelet az egyes gyümölcs-és zöldségfélék belépési árának meghatározására szolgáló behozatali átalányértékek megállapításáról”, vagy „rendelet a Közösségen belüli nyilvános mobiltelefon-hálózatok közötti barangolásról”, avagy „rendelet a folyamatos pályázatás keretében kiadott 66. egyenkénti pályázati felhívásra”. Az IM irányelv emlékeztet arra, hogy az uniós jogi aktus magyarul helyesbítható a Hivatalos Lapban a Kormány kezdeményezésére (pl. ahogy az felmerült az euro/euró írásmódja esetében). A végrehajtó nemzeti jogszabály fogalomrendszerének, s ekként a végrehajtó nemzeti jogszabályban használt kifejezéseknek teljes mértékben illeszkedniük kell a közösségi rendelet fogalomrendszeréhez, kifejezéseikhez, azért, hogy a rendelet, valamint a végrehajtó jogszabály tartalmi, gyakorlati alkalmazási egysége megvalósuljon. Eltérő terminológia esetében a rendelet és az annak végrehajtását szolgáló nemzeti jogszabály alkalmazhatatlanná válhat. Előfordulhat, hogy a közösségi rendelet magyar nyelvi változata helytelen terminológiát használ, vagy félrefordítást tartalmaz. Ilyen esetben a végrehajtó magyar jogszabály előkészítésekor kezdeményezni kell a tárcán keresztül a helyesbítés kiadását. A szerves átültetés követelménye a belső jogban indokolt, és amennyiben ez a hazai jogrendszerben már létező, de eltérő tartalmú kifejezések használatával jár, úgy biztosítani kell (pl. értelmező rendelkezésekkel), hogy a rendeletet végrehajtó szabályok össze nem téveszthetően legyenek alkalmazandóak.

²⁴ A tárca napi kapcsolatban van az EU intézményeiben dolgozó jogász-nyelvészekkel, és fordítási, terminológiai útmutatót dolgozott ki, amely szabadon elérhető (<http://eujog.im.kormany.hu/jogharmonizacios-adatbazis>)

Ezt a felületesen áttekintett, kétszáz éves utat és a kritikákat, néhány *jogalkotási „vívmánnyal”* támasztom alá.

Például a 17/2010.(VIII.31.) KIM utasítása szerint anno az államtitkár „a.) kidolgozza az Államreform operatív program akciótervét és részt vesz az Elektronikus közigazgatás operatív program akciótervének a megírásában, b.) a monitoringbizottságokban való képviselő útján ellenőrzi a közigazgatás fejlesztésére irányuló operatív programok megvalósulását, folyamatosan tájékozik a programok előrehaladásáról, c.) részt vesz a központi közigazgatás továbbfejlesztését érintő koncepcionális, szervezetfejlesztési intézkedésekkel összefüggő – más miniszter feladatkörébe tartozó – kormányzati döntések tervezeteinek előkészítésében”. Vajon az operatív program, az akcióterv, a monitoringbizottság, a koncepcionális helyett miért nem lehet végrehajtási vagy cselekvési tervet írni, avagy azt, hogy képviselője útján részt vesz a programok megvalósítását figyelemmel kísérő (esetleg ellenőrző) bizottság munkájában? A közigazgatás fejlesztése pedig átfogó, elvi alapok nélkül aligha lehetséges. Az idézetben a kis-és nagybetűs írás, az egybe-és különírás, a központosítás változatos, az Államreform miért nagybetűs, a monitoring bizottság még nem olvadt össze az egybeíráshoz, a tagmondatok között hová lett a vessző?

A nemzeti fejlesztési miniszter 15/2015. (III. 31.) NFM rendelete a fővárosi és megyei kormányhivatalok külső és belső integrációjával összefüggésben módosította a repülőterek környezetében létesítendő zajgátló védőövezetet kijelölő zajvédelmi bizottságok összetételét. Védekezünk a zaj ellen, vagy inkább a zajt védjük? És ki érti azt, hogy ki az illetékes szerv? Pedig megírja a bányászati hulladékok kezeléséről szóló 14/2008. (IV. 3.) GKM rendelet: „a fővárosi és megyei kormányhivatal népegészségügyi feladatkörében eljáró illetékes járási (fővárosi kerületi) hivatala, illetve a környezetvédelmi hatóság, továbbá a vízügyi igazgatási és a vízügyi, valamint a vízvédelmi hatósági feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló kormányrendelet szerinti megyei, fővárosi katasztrófavédelmi igazgatóság”. További fejtörő, hogy „a kiskereskedelmi üzemanyag-forgalmazó töltőállomás figyelemfelkeltő módon miként köteles tájékoztatást adni a töltőállomáson a dízelgázolaj zsírsav-metil-észter (FAME) tartalmának e rendelet 2. melléklet szerinti határértéknek való megfeleléséről”. Hasonlóan bizonytalan az Alkotmánybíróság 1001/2015. (III. 31.) AB Tü. Határozata, hiszen a kabinetfőnök közreműködik az egységes ítélezési tevékenység figyelemmel kísérésében és értékelésében, de kivel működik együtt? Akárcsak a volt elnök titkárságának munkatársai, akik közreműködnek a volt elnök nemzetközi találkozóinak a szervezésében, de ki szervezi a találkozókat?

Új fogalmakkal barátkozunk addig is. A Kormány 80/2015. (III. 31.) Korm.r. szerint van kihelyezett kormányablak, és ott szolgáltatást biztosító települési ügysegédi szolgálat, a 13/2015. (III. 31.) NFM rendelete szerint „védnével

ellátott földgáztároló”, akárcsak vonatbefolyásoló rendszer, amelyet kiépítenek, és folyik a MÁV-nál a „szűk keresztmetszet kiváltása előkészítése”. Van továbbá Mobilitási Bizottság a 1193/2015. (III. 31.) Korm. hat. révén, amely javaslatot tesz a miniszternek a felsőoktatás nemzetközi tevékenységével kapcsolatos kérdésekben, különösen a „nemzetköziesítési stratégiai javaslatok kidolgozása és a kredit mobilitás akadályainak leküzdése” terén. Pontosabb lett a 70/2015. (III. 30.) Korm. r. értelmében a területi államigazgatási szervezetrendszer átalakításával összefüggésben, hogy az „illetve” szövegrész helyébe a „vagy” szöveg lépett, pedig „nem jelenti a könyv tartalmi változtatását a benne szereplő helyesírási és nyomdahibáknak, továbbá a tankönyvvé, pedagóguskézikönyvvé nyilvánítás ideje alatt megváltozott tényeknek, adatoknak a tankönyv, pedagóguskézikönyv adott oldalain történő javítása” a 21/2015. (IV. 17.) EMMI rendelete értelmében – feltéve, hogy a „javítás miatt nem változik meg a lapok számozása, és a javításról készült jegyzéket a kérelmező – saját költségén –megküldi a hivatalnak és azoknak az iskoláknak, amelyek az adott tankönyvből, pedagóguskézikönyvből a javítás évét megelőző három évben rendelték.” De ez csak azért lehetséges, mert van árkorlát = azaz a miniszter által meghatározott legmagasabb fogyasztói ár. Felvirradt a jeles nap, mert megszületett a 30/2000. (III.10.) Korm.r. módosítása a „mezőgazdasági termelők kibontakozási hitelkonstrukciójáról és a gazdahitel programról”, van már „ipari-, étkezési és díszítőmák”, „kritériumkövetelmény”, sőt Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal, Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal, Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal, Nemzeti Tehetség Alap. Első fokon „az út területén, az alatt vagy felett elhelyezett építmény, közúti alagutak ügyében a katasztrófavédelmi igazgatóság jár el”, nem a „Lechner Tudásközpont, Területi, Építészeti és Informatikai Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság”, szépen nőnek a fás szárú energetikai ültetvények a 71/2007. (IV.14.) Korm.r. kihirdetése óta. Az 1/2013. (VII.11.) MEKH r. szerint, ha „a szerződés a megszakítást legfeljebb összesen három gáznap időtartamra teszi lehetővé, akkor a megszakítható kapacitás díja az elosztási kapacitásdíj 90%-a”, míg a „szagosítási alapidj: 4 364 Ft/l”. Lesz eredményes koragyermekkorai intervenció 1246/2015. (IV. 23.) Korm. h-nak köszönhetően, mert létrejön a „gyermekút nyomon követését biztosító egységes informatikai hálózat és adatbázis, valamint a védőnők koragyermekkorai intervencióban betöltött szerepe révén odafigyelnek „azokra a földrajzi területekre, ahol az országos átlaghoz képest nagyarányú a veszélyeztetett terhesség, a csecsemőhalandóság és a koraszülés”. Tehát már a magzatút követését is megszervezik.

A fejlődés végtelen horizontján pedig ott fénylik a 1227/2015. (IV. 20.) Korm. határozat, amely a „tudatos nemzeti közjogi gondolkodás és a magyar kulturális értékek megőrzése és fejlesztése ügyével összefüggő feladatok finan-

XB 222 176

szírozásáról” szól. Erre 2015-ben 300 millió forintot szánnak, bizonyára azért, hogy a jogalkotók, kodifikátorok magyar nyelven kezdő szintje középhaladóra emelkedjen. Bár a tudomány a jogi nyelv vizsgálata, kutatása, írott és a szóbeli aktusok során interdiszciplináris kutatásokkal reagál a társadalmi változásokra, annak támogatása nem ilyen bőkezű. Az sem biztos, hogy eredményei beépülnek a jogszabályok előkészítésébe és a jogi oktatásba. Akkor pedig, bár nyelvében élni fog (itt és más országokban) a nemzet, a jogszabályok olvasása és a jogalkalmazás toxikus, mellékhatásokkal járó tevékenységgé válik, és legfeljebb a jogi konyhanyelv szintjét éri el. Figyeljünk hát Horatiusra: Bene provisam rem, verba non invita sequuntur. Ugyanis a jogi axiómák ma is igazak:²⁵ Contra eum, qui legem dicere potuit apertius, est interpretatio facienda; Pessima respublica plurima leges; Legum copia, iustitiae inopia.

X 225 444

²⁵ IFJ.CSIKY KÁLMÁN joghallgató: *Jogi Axiomák. Sarkigazságok, jogi közmondások és maximák gyűjteménye a római jog köréből.* Budapest, 1900. Politzer Zs. és fiai